

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ -
БЛАГОЕВГРАД

ФАКУЛТЕТ ПО ПЕДАГОГИКА
КАТЕДРА „ПРЕДУЧИЛИЩНА И НАЧАЛНА
УЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА“

Ива Андонова Стаменова

**РАЗВИТИЕ НА ЧЕТИВНАТА ГРАМОТНОСТ НА
УЧЕНИЦИТЕ В IV КЛАС В УСЛОВИЯТА НА
ПРОЕКТНА УЧЕБНА ДЕЙНОСТ**

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертация за присъждане на образователна и научна
степен „ДОКТОР“.

Област на висше образование – 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2. Педагогика
Докторска програма - „Теория на възпитанието и
дидактика (Начална училищна педагогика)“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
Доц. д-р Красимира Марулевска

Благоевград
2018

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“ при Факултета по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград на 30 април 2018 г.

Дисертационният труд съдържа 148 страници основен текст и 193 страници приложения. В него са включени 58 диаграми и 11 таблици, 4 теста, анкетна карта и 3 учебни проекта по четене. Библиографията обхваща 129 литературни източници.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 10. 07. 2018 г. от 10.30 часа в зала 1412, I УК на ЮЗУ „Неофит Рилски“, бул. „Иван Михайлов“ № 66, Благоевград.

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод/ 4

Актуалност на проблема/ 5

Постановка на изследването/6

Теоретични основания на проблема за формирането и развитието на функционалната грамотност /11

Процесуално-технологично усъвършенстване на обучението в началния образователен етап чрез проектнобазирана учебна дейност/16

Развитие на четивната грамотност като елемент на функционалната грамотност чрез проектна учебна дейност в условията на педагогически експеримент/20

Изводи/50

Препоръки/51

Научни приноси/52

Публикации по темата на дисертационния труд/53

УВОД

Настоящата разработка насочва вниманието ни към проследяването на причините за ниските равнища на грамотност при учениците в начална училищна възраст в България и по света. Тревожните данни за незадоволителните резултати на възпитаниците ни от ежегодно провежданото Национално външно оценяване и крайните позиции, които заема страната ни в европейската листа от извършваните международни изследвания показват, че този проблем е поставен на вниманието на цялата европейска общност. В проведеното от *PISA (Programme for International Student Assessment – Програма за международно оценяване на учениците на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие)* изследване участват всички страни членки на Европейския съюз. В него България се нарежда на едно от предпоследните места в европейската класация.

Темата за четивната грамотност, която е елемент на функционалната грамотност, е актуална с търсенето на алтернативни пътища за преодоляването на проблема, отнасящ се до ниските резултати на учениците, установени както от едната международна система за оценяване *PISA*, така и от другата *PIRLS (Progress in International Reading Literacy – Международно сравнително изследване на грамотността – Разбиране при четене)*. Четивната грамотност е първоосновата, върху която се усвояват и надграждат знания по останалите два вида грамотност – математическа и природонаучна, но и

по всички учебни предмети, изучавани в началния етап на основната образователна степен.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

В изследванията си *PISA* набляга върху подготовката на учениците да се справят успешно с реални житейски ситуации, при които е необходимо умелото съчетание на знания и компетентности. Изследване от подобно естество ни представя нов почерк на обучението, насочено към готовността на учениците за решаването на своеобразие от проблеми, които са част от личния, социалния и гражданския живот.

В контекста на споменатото, за пореден път ще се изтъкне твърдението, че формирането на личността на ученика започва с овладяването на грамотността и с обособяването на уменията за четене с разбиране. Затова фундаменталният учебен предмет в началното училище е Български език и литература. Следователно, личностното и интелектуално развитие на ученика започва с четенето. Чрез общуването с произведенията на словесното изкуство учениците получават знания за всичко, което ги заобикаля – за природата, за човека, за обществото. Художественото произведение активизира въображението и обогатява емоционалния детски опит.

Формирането на четивната грамотност е продължителен за човека процес, който поставя основите си най-напред чрез общуването в училище, след това посредством обучението, провеждано извън него, чрез общуването в семейството и

приятелското обкръжение, за да се стигне накрая до общуването, реализирано в професионалната сфера. Четенето развива въображението и творческата активност при малкия ученик. В началното училище въображението при детската личност се отключва с помощта на нагледната опора в уроците по четене, както и чрез активното четене на художествени произведения. Четейки, ученикът не само усъвършенства четивната си техника, но и разширява представите на читателския си кръгозор.

ПОСТАНОВКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Значимостта на разглеждания дисертационен проблем е представен в рамките на два аспекта:

1. В теоретичен план:

- няма достатъчно литературни източници, проследяващи обстоятелствено проблема за развитието на четивната грамотност въз основа на проектнобазираното обучение в началното училище;
- в теоретичните проучвания не е задълбочено проучен проблемът за формиране уменията за четене с разбиране, при това на основата само на тестови проверки, а не чрез проектни разработки, подпомагащи формирането както на четивната компетентност, така и на творческата инициативност при четвъртокласниците.

2. В практически план:

- досега не е разработена цялостна методика, отнасяща се до развитието и приложението на четенето с разбиране в учебна ситуация,

основаваща се на проектнобазираното обучение;

- не са установени в практиката на обучение определени изисквания, от които да се ръководи реализирането на даден учебен проект по четене, а са налични общи формулировки, които в цялост се отнасят за проектнобазираното обучение;
- не е изследвано нивото на четивната грамотност на учениците в следствие на прилагането на проектнобазирано обучение по четене.

Актуалността и значимостта на проблема за развитието на четивната грамотност на учениците в IV клас (като елемент на функционалната грамотност) в условията на проектна учебна дейност, позволи очертаването на средните параметри на изследователска дейност:

Обект на изследване е функционалната грамотност на учениците в началното училище.

Предмет на изследване е процесът на развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици в условията на проектна учебна дейност.

Основната цел на изследването е: Разкриване на възможностите за развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици в условията на проектна учебна дейност чрез приложението на авторски модел на проектнобазирано обучение по четене.

Хипотеза на изследването: Развитието на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици може да бъде успешно осъществено, ако:

- 1) се приложи в педагогическата практика дидактически модел, основан на метода на проектите;
- 2) се стимулира развитието на четивната компетентност, творческата активност и артистичност на учениците в условията на проектнобазираното обучение.

За постигане на целта и за проверка на хипотезата е необходимо да бъдат решени следните задачи:

1. Проследяване в теоретичен и практически аспект на четивната грамотност на учениците в IV клас и разкриване развиващия потенциал на метода на проектите в условията на съвременната дидактическа система.
2. Създаване и апробиране в условията на педагогическия експеримент на авторски дидактически модел за развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици.
3. Изграждане на система от критерии и показатели за диагностика и оценка на четивната грамотност на учениците в начална училищна възраст.

Методите на изследване, прилагани в хода на педагогическия експеримент са:

1. Теоретично проучване;
2. Моделиране;
3. Педагогически експеримент;
4. Анкетиране;

5. Тестиране;
6. Наблюдение;
7. Проучване на продукти от дейността на учениците;
8. Математико-статистически методи за обработка и анализ на резултатите от експерименталната работа.

Научен инструментариум:

1. Система от критерии и показатели за диагностика и оценяване равнището на четивната грамотност на учениците в началния етап на основното образование.
2. Диагностични карти за осъществяване на наблюдение и констатиране на актуалното състояние и измененията в параметрите на четивната грамотност на учениците в началния етап на основната образователна степен.
3. Дидактически модел за развитие на четивната грамотност на учениците в начална училищна възраст чрез проектна учебна дейност.

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Педагогическият експеримент се проведе през учебната 2016/2017 г. с ученици от IV клас.

В констатиращия етап на педагогическия експеримент се цели да се установи нивото на знанията на четвъртокласниците по литература, като за целта са включени ученици от две групи – контролна група и експериментална група (общо 46 ученици; 24 от КГ и 22 от ЕГ – възпитаници на VIII СУ „Арсени Костенцев“, гр. Благоевград).

Формиращият етап на педагогическия експеримент е насочен към изготвяне и апробиране на авторски дидактически модел, основан върху проектнобазираното обучение по четене в IV клас. Обособена е самостоятелна система от критерии и показатели за диагностициране постигнатото равнище на учениците от експерименталния клас по посочената система от критерии и показатели.

Чрез контролния етап на педагогическия експеримент се цели да констатират и съпоставят постиженията на учениците от двата класа в рамките на проведеното изследване относно овладяното умение за четене с разбиране, както и литературните им познания въз основа на двете осъществени тестови проверки.

СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Съдържанието на дисертационния труд е структурирано в увод, 3 глави и заключение.

В **увода** се обосновава актуалността на проблема от необходимостта за провеждането на обучение, позволяващо подобряването на четивната грамотност в IV клас, с оглед преодоляването на проблема, свързан с ниските резултати на учениците, установени от системите за международно оценяване (PISA и PIRLS).

ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВАНИЯ НА ПРОБЛЕМА ЗА ФОРМИРАНЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ФУНКЦИОНАЛНАТА ГРАМОТНОСТ

В тази (първа глава) са разгледани концепциите на авторите (Л. Перминова, Е. Миланова, В. Георгиева, Г. Бижков и др.) за понятието функционална грамотност. Като негов антипод е представен и другият термин, наречен функционална неграмотност.

ЮНЕСКО разглежда функционалната грамотност като съвкупност от умения, включващи дейностите четене и писане, четенето с разбиране в резултат на конкретно прочетена информация, изразяването на идеи в устна и писмена форма. Тя е насочена и към разрешаването на учебни и житейски казуси, като същевременно допринася и за развитието на творческата активност при учениците.

Функционалната неграмотност се възприема като неспособността на даден човек да си служи с печатното слово, с четенето на написан текст и с разбирането на съдържанието му.

Националната стратегия за учене през целия живот се стреми към повишаване качеството на образованието, както и към придобиването у подрастващите на ключови и полезни за тях компетентности. Проблемите, пред които е изправена страната ни са свързани с факта, че в училище се набляга предимно на овладяването на знания фактологически, но не се работи с учениците за това този познавателен ресурс да се използва максимално ползотворно практически.

От особена значимост в учебния процес е и интердисциплинарното обучение, което е особено актуално при разработването и реализирането на учебни проекти.

Интердисциплинарното проникване в учебното пространство позволява на ученика да извършва непрекъснат процес на актуализиране на по-рано възприетите знания, процес на обогатяване на интелектуалното му ниво, на търсене и откриване на нови идеи, връзки и зависимости в резултат на усвоеното до момента. Провокирането на мисълта, намирането, сравняването и съпоставянето на учебната информация, както и на отделни термини и теории, подпомага развитието на интелекта, мисловната дейност и въображението при учащите се.

Формирането и развитието на понятието функционална грамотност е процес, проследен в контекста на подходите – синергетичен, личностноориентиран и компетентностен.

Синергетичният подход в обучението е насочен към изграждането на личност, способна на базата на творческия си порив да се стреми към непрестанно развитие.

Личностноориентираният подход е свързан с развитието на индивидуалните способности на отделния ученик. Той следва да стимулира развойните процеси на творческото начало на малкия творец, както и изследователските му наклонности за изучаване и съпоставяне на различни видове информация, на определени наблюдавани обекти в околната среда и др. под. Друга важна особеност на

личностноориентирания подход е тази, че се отнася към педагогиката на сътрудничеството. Това е онази педагогика, отричаща насилието и подкрепяща хуманното отношение към подрастващите в процеса на обучение.

През призмата на функционалната грамотност, компетентностният подход също е ориентиран към учениковата личност, към необходимостта от усвояване на компетентности, чрез които да се възприема чужд писмен дискурс (*наратив*), както и да се създава втори чужд писмен дискурс (*преразказ*).

Компетентността в рамките на обучението е определена като постигането на удовлетворяващо равнище от овладени знания и умения, които да позволят на личността успешно да се реализира в избраната от нея област.

В първа глава от дисертационната разработка са проследени и педагогическите измерения на функционалната грамотност, изразяваща се в съчетанието на троичното единство – четивна грамотност, математическа грамотност и природонаучна грамотност.

Формирането на четивната грамотност в началния образователен етап е свързана с две основни групи умения. Едната група включва умения за *декодиране* (към тях се отнася *техниката на четене*). Към втората група умения спада *разбирането на прочетеното* или *т. нар. (съзнателност при четене)*. И двете разновидности са в пряко взаимодействие. За посочените групи умения първостепенна значимост има *техниката на*

четене. Присъщо за нея е извършването на преход от графичната форма на думата към звуковата. Този преход започва с разпознаването на буквите, подреждането им в последователност от думи, правилата за съотнасяне между звуковете и буквите, за да се стигне накрая до овладяването на някои граматически и семантични особености на думите. Преходът на цялата тази система от изисквания за четивна техника, която да отговаря на нужното за възрастта на учениците ниво по класове, е означен като декодиране, защото при него се работи с две знакови системи – буквената и звуковата.

Формирането на математическа грамотност при учениците е неделима част както от учебната програма, така и от термина функционална грамотност. Компонентите, влияещи върху овладяването на знания по математика са два. За първия е характерно развитието на мисловната дейност при учащите се, а за втория компонент е присъщо развитието на речта.

В центъра на целенасочено провежданото обучение по математика в началното училище, е поставена учебната дейност. Тя се състои от три звена: *мотивационно-ориентировъчно звено, изпълнителско звено и контролно-оценъчно звено.* Структурните компоненти при тях са: мотивът, учебната задача, учебните действия и действията, отнасящи се до контролирането и оценяването на учениците.

Усвояването на знания при учениците за опазването на околната среда, за общението на човека с природата, за богатството на растителния и

животинския свят, за добива от земните недра на всякакви природни богатства, за красотата на всичко, което ни заобикаля, са полезни и жизнено необходими за тях, защото природата е символ на живота, на красотата, на труда и на богатата, които човек получава от нея.

Досега на децата с околната среда допринася за формирането на навици, отнасящи се до грижата за собственото здраве и живот и до опазването на природните обекти непокътнати, тъй като от тях черпим здраве, сили и енергия.

За да бъде ученикът в пряко съприкосновение с околната среда са му нужни освен знания и умения, и желанието да опознава тайнствата на природата, комбинирайки умело познанията с експериментите. Мотивацията за учене съдържа в себе си компонентите: любопитство, отношение, необходимост, компетентност и външни стимули.

Оттук автоматично се обособява изводът, че природният свят представлява сложна система, изградена от неживи и живи обекти, включващи растенията и животните, а малкият изследовател ги опознава постепенно, ръководейки се от преживяванията, потребностите и интересите си.

ПРОЦЕСУАЛНО – ТЕХНОЛОГИЧНО УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО В НАЧАЛНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕТАП ЧРЕЗ ПРОЕКТНОБАЗИРАНА УЧЕНА ДЕЙНОСТ

В тази (втора глава) е разгледана философията на прагматизма и концепциите за проектнобазираното обучение на учени като Д. Дюи, В. В. Гузеев, Н. В. Новожилова, К. Марулевска, А. Попов, П. Дюлгярова и др.

Педагогиката на прагматизма се формира в края на XIX век. Това педагогическо течение се свързва с името на Д. Дюи, като корените му се отнасят конкретно към сферата на психологията, философията и педагогиката. Педагогиката на прагматизма дава възможност на малкия ученик да се обучава на основата на самостоятелно извършвани изследвания, като едновременно с това прави опити за разрешаването на различни ситуации от житейската действителност.

Проектният метод е интерактивен метод, чрез който обучаващите се овладяват знания и добиват умения за сравняване на по-рано усвоените знания с новите, но и на умения за употребата на изучения в часовете учебен материал.

Спонтанните действия на детето и споделените интереси с останалите в групата са сред основните отличителни белези на проектната дейност. Характерен белег на работата по учебни проекти е и този, че способства формирането на компетентности при ученика, които са му необходими за разрешаването на проблемни ситуации както в учебната среда, така и в реалния живот.

За успешно проведеното проектнобазирано обучение в началния етап на основната образователна степен съществена важност се придава както на самостоятелната работа, така и на екипно извършваните от учениците дейности.

На съвременния етап на развитие на обществото и образованието една от актуалните тенденции е работата в екипи. Сред подходящите възможности за технологизация на обучението е включването на учениците в екипна (групова) организация на учебната дейност на основата на поэтапно овладяване на похвати за групово учене.

В екипната работа сплотеността в колектива е най-важното условие за постигането на добри резултати и успехи в извършваните по проекта дейности. През целия съзнателен живот на човека често му се налага да работи в екип, да се приобщи към него, да привикне да работи „съвместно”, а не „индивидуално” с обкръжението около себе си.

В рамките на втора глава са разкрити педагогическите възможности за развитие на четивната грамотност чрез проектна учебна дейност, благоприятстваща развитието на познавателната, емоционалната и социалната активност при учащите се.

Разглеждана в основата на четивната грамотност и проектното обучение, творческата дейност в начална училищна възраст е представена като дейност, която е повлияна от емоционалния свят на човека, от промяната в чувствата и от мотивираността му да твори. Без интерес и мотивация, творецът не е в състояние да напише и

ред. Качествено написаният текст е рожба на творческия импулс на демиурга. Чрез работата по учебни проекти се позволява както развитието на творческата активност, така също и на познавателната, емоционалната и социалната активност.

Познанието идва с ученето, с желанието ученикът да надгради усвоеното и поетапно да върви напред към овладяването на нови знания и на умения, полезни за личностното му израстване в съвременното ни.

В съдържателната характеристика на познавателната дейност участват:

- 1) научната информация, усвоявана по учебните предмети, изучавани в училище, която е обект на познавателната дейност;
- 2) наличието на взаимна обвързаност между процесите възприемане, осмисляне, обобщаване, затвърдяване и прилагане на усвоените знания на практическа основа, които са и основните етапи на учебно-познавателния интерес;
- 3) в образователния процес следва да се акцентира върху възпроизвеждащата (репродуктивната) и творческата (продуктивната) познавателна дейност.

Малкият ученик в начална училищна възраст във всеки миг изпитва разностранни емоции, преливащи от гняв и тъга до радост, щастие и възторг. Точно в този период настъпват промени в неговото психическо развитие, физическо развитие и

в емоционалното съзряване на детето. Те на свой ред влияят и върху езиковото му развитие.

Факторите, влияещи върху познавателните процеси са пряко свързани с емоционалните нагласи на личността. Модифициращото влияние на емоционалните процеси се определя от степента на тяхната сила. Промените, настъпващи в познавателните процеси зависят от нивото на интензивността на достигнатата емоция. От друга страна, същото това модифициращо влияние на емоционалните процеси е зависимо от характеристиките на познавателния процес. Познавателните процеси в по-голямата си степен са податливи на въздействието на емоционалните процеси.

Емоционалният свят на личността представлява особена смесица от емоции, чувства, действия, слова и жестове. Затова и психиката на човека е съвкупност от всевъзможни емоционални преживявания. Може би именно те осигуряват хармонията и единството на личността в едни случаи и нейната дисхармония, противоречивост и вътрешна конфликтност в други.

Социалната активност е третата отправна точка в разглежданото триединство – познавателна активност, емоционална активност и социална активност.

Социалното развитие на индивида в различните възрастови периоди не представлява само процес на изграждане на личността, а предполага и изграждането на умения за протичането на успешно педагогическо общуване

както между учениците, така и между учениците и учителя като двигател на учебно-възпитателния процес.

В училище малките изследователи постепенно обогатяват социалния си опит, като паралелно овладяват и система от правила и норми на поведение при общуването с околните. Колкото по-активно ученикът комуникира с познати и непознати в обкръжението си личности, толкова повече се извисява интелектуално и разширява кръга си от социални контакти. Неслучайно в диалоговото общуване между хората с широка популярност се ползва т. нар. междуличностна интелигентност. Тя намира приложение във взаимоотношенията между хората, и то в ситуациите, при които се стремим да разберем поведението на човека срещу нас, неговите мотиви или емоции.

РАЗВИТИЕ НА ЧЕТИВНАТА ГРАМОТНОСТ ЧРЕЗ ПРОЕКТНА УЧЕБНА ДЕЙНОСТ В УСЛОВИЯТА НА ПЕДАГОГИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ

В тази (трета глава) от дисертационния труд е обстойно представена организацията и провеждането на педагогическия експеримент, включваща методите на изследване на четивната грамотност, научния инструментариум и етапите на провеждане на педагогическия експеримент.

В констатиращия етап на педагогическия експеримент, учениците от експерименталната група и от контролната група работят с два теста и една

анкетна карта. Началото на този етап се постави през месец септември, 2016 г. С Тест № 1 се цели определяне равнището на познанията на четвъртокласниците по литература, като за целта е обособена 3 – степенна скала за оценяване.

Първото равнище по Тест № 1 е озаглавено: **Овластяване на знания чрез литературното обучение въз основа на проведената тестова проверка.**

Скалата за оценяване на отговорите на учениците е 3-степенна, състояща се от следното текстово пояснение:

1. **Не знае; ниско равнище** на владеене на учебния материал по литература – не е посочен нито един верен отговор.
2. **Проявява колебливост; средно равнище** на показани компетентности от тестовата проверка – регистрират се пропуски в знанията на учениците.
3. **Знае; високо равнище** на владеене съдържанието на учебния материал (не е допусната нито една грешка).

При Тест № 2 тестовата проверка е свързана с установяване равнището на четивната компетентност на учениците чрез решаването на тест, базиращ се на конкретно текстово съдържание.

Чрез Тест № 2 се изведе второто равнище, означено: **Формиране на умения за четене с разбиране в резултат на прочетения литературен текст.**

Скалата, приложена за оценяването на ученическите отговори отново е 3-степенна, състояща се от следните обозначения:

- 1. Не знае; ниско равнище** на формирани умения за четене с разбиране. Ученикът не се ориентира правилно в прочетената информация и не посочва нито един верен отговор.
- 2. Проявява колебливост; средно равнище** на показани знания от проведената тестова проверка. Разбира съдържанието на текста, но се затруднява да приложи прочетеното практически, като допуска грешки както при затворените, така и при отворените въпроси.
- 3. Знае; високо равнище** на обособени умения за четене с разбиране. Владее пълноценно съдържанието на текста и отговаря вярно на всички, поместени в теста въпроси.

Анкетната карта има за цел да провери мнението на учениците за необходимостта от четенето и интереса им към литературните четива.

И за двете групи присъствието на книгата в ежедневните занимания на учащите се е жизнено необходима потребност, тъй като тя освен източник на знания е и път към осъществяването на най-важната цел за ученика – да се научи да чете добре, да бъде в състояние да си служи правилно с прочетеня текст и да изпита съответната удовлетвореност както от акта на четенето, така и от учебния процес.

Формиращият етап на педагогическия експеримент се проведе през месеците: октомври,

ноември, декември, 2016 г. и януари, февруари и март, 2017 г. Периодът бе белязан под знака на проектите.

Той включва изпълнението на три учебни проекта по четене от учениците от експерименталния клас, като за тази цел най-напред се създаде авторски дидактически модел, структуриран от отделни етапи и подетапи, въз основа на които се реализираха предвидените проектни дейности. Моделът, приложен към педагогическия експеримент, съобразно разгледаната в дисертационния труд проблематика, е основан върху проектнобазираното обучение по четене в IV клас.

За отбелязване успеваемостта на учениците в процеса на работа се изготвиха протоколни карти, съдържащи имената им, в които на основата на организираните системни наблюдения, обективно се отрази равнището на всеки от тях.

Дидактически модел на проектнобазирано обучение по четене в IV клас

Съдържателната структура на етапите на създадения дидактически модел на проектнобазирано обучение по четене в IV клас се състои от следната описателна характеристика:

Първи етап: Планиране и организация на проектна учебна дейност по четене

I подетап: Подбор на литературен текст, съобразен с предпочитанията на учениците

Преди да се пристъпи към планирането и организацията на проектната учебна дейност, е необходимо да се помисли за текста, с който учениците ще работят. Изборът на литературното произведение трябва да е съобразен с интересите на участниците. Текст, който не е наситен с достатъчно герои и събития в сюжетната структура, е отегчителен за тях и от забавна и развлекателна дейност, бързо се превръща в досадно занимание, което ще се изпълнява по задължение, а не пожелание.

II подетап: Определяне на темата

Определянето на темата на проекта е най-важната задача, от която зависи успешното му финализиране. В предварително допитване с членовете на екипите стана ясно, че вълнуващи и интересни за тях са теми, в които освен елемент на закачливост, преобладава и римата. Учениците в началното училище четат както художествени произведения, така и поезия за деца. Привлечени от римите в стиховете все повече са тези, които проявяват интерес към римувани проектни теми, отколкото към стандартно предлаганите им, в които

темата е строго определена и не им позволява да разгърнат в пълнота творческия си потенциал.

III подетап: Проверка на знанията на учениците за съдържанието на произведението

След като се направи изборът на литературното произведение, се преминава на етап проверка на знанията им относно съдържанието му. Препоръчително е текстът да е непознат за учениците, за да засили интереса им към представената в сюжета история. Ако той е познат за тях, ще отсъства магията на тайнственото, непознатото и завладяващото съпреживяване от съприкосновението с него. Непознатият текст въздейства по особен начин върху детското мислене. Той пробужда любопитството у малките изследователи и ги подтиква да тръпнат в напрегнато очакване от предстоящото във финала.

Втори етап: Организация на екипите, ангажирани с изпълнението на проекта

I подетап: Мотивация на учениците при изпълнението на поставената тема

Заглавието на темата е факторът, който ги насърчава да работят ентузиазирани, последователно и съзнателно. Желанието за работа настъпва с добре подбраното работното заглавие. Именно то подпомага и зараждането на творческите идеи, въз основа на които проектът се превръща в истински творчески продукт – плод на единомислие и интензивна работа от страна на екипите.

II подетап: Определяне броя на участниците в проектната дейност

Стегнатата структура на екипите и като брой на участниците, и като подбор на личностите, е определяща за решаването на задачите, заложиени в проектната рамка, а също и за избягването на остри конфликтни ситуации между съекипниците.

III подетап: Избор на групови отговорници във всяка група

Ролята на тези групови отговорници е да сплотява екипа, да отстранява тактично разногласията, да изслушва внимателно и спокойно съотборниците си. В случай на неразбирателство от страна на някои членове, от тях се очаква да съумеят да постигнат споразумение, за да продължи работата със същото темпо, без да изостават от планирания времеви график.

Трети етап: Изпълнение на проекта

I подетап: Изготвяне на план по проекта

Отсъствието на план води до липсата на конкретика и аргументираност от страна на класа при подемането на инициативата за разработването на проект единствено на базата на фиксираната тема. Този начертан план е техният компас, който ще ги направлява, но същевременно и ще им напомня за времето, с което разполагат.

II подетап: Разпределяне на задачите на членовете в групата

С разпределянето на задачите между съекипниците в групата се постига наличието на една достатъчно добра организация на работа, която е съпроводена със своевременното приключване и

удовлетвореност от страна на участниците в проектната дейност.

III подетап: Селектиране на необходимата от текста информация

Селектирането на необходимата от текста информация е емблематичният момент за поставяне началото на проекта. Бързото темпо на работа при екипите в подреждането на съществената част от информацията, с оглед на прекомерната фактология в него и информационна пренаситеност, ще улесни максимално съотборниците при постигането на крайната цел – умело и точно представяне на възловите моменти по темата.

Четвърти етап: Представяне и оценяване на крайния продукт

I подетап: Представяне на крайния продукт от проектната дейност

Екипите завършват проекта по едно и също време и взаимно си представят съдържателното изложение по темата под различна форма – с презентация, с прочитане на цялата разработка или с акцентирание върху опорни точки по нея.

II подетап: Рефлексия върху хода и резултатите от дейността

В хода на рефлексията групите са в състояние самостоятелно да подложат на анализ както собствената дейност, така също и дейността, изпълнена от останалите екипи. Подлагат се на дискусия получените резултати от всеки екип, където участниците споделят своята удовлетвореност или неудовлетвореност от постигнатото.

III подетап: Оценяване на резултатите от проектната дейност

В последната задача учениците взаимно, разделени на групи ще дадат оценка на добитите в хода на изпълнението на проекта резултати – индивидуално (всеки екип ще оценява себе си) и смесено – екипите помежду си ще се оценяват с оглед на свършеното по учебния проект. Оценяването на резултатите е по шестобалната система. Победител в крайното класиране е екипът, получил най-висок резултат.

За реализирането на проектните учебни разработки във формиращия етап, бе създадена отделна система от критерии, показатели и равнища.

Първият учебен проект, озаглавен: „Да чета умея, да се състезавам копнея и със знанията си се гордея“ се реализира с учащите се от експерименталната група и като индивидуален, и като групов проект, предвид обособените задачи.

За изпълнението на проекта по четене със състезателите се ръководихме от предварително набелязания **първи критерий: Качества на четенето при изграждането на читателската компетентност в начална училищна възраст.** Той се отнася до проверката на читателската компетентност на учениците. За формирането на достатъчно компетентни читатели в периода на началното училище, отношение има и интересът на ученика към четивото, удовлетворението, което изпитва от процеса на четене и умението му на основата на изградената читателска компетентност

да се впише адекватно в определена читателска общност.

Първи показател: Скорост (темп на четене) и изразителност. Скоростта на четенето е качество, което е в пряка връзка и взаимна зависимост с равнището на разбиране на прочетената от четеца информация. Трябва да се има предвид, че скоростта (темпото) на четене се обезсмисля, ако прочетената информация не е осъзната от ученика. Механично извършеният прочит не дава положителни резултати, когато в действителност липсва процесът на четене с разбиране. Текстът следва да се чете със скорост, позволяваща не само постигането на нужната бързина на прочит, но и неговото разбиране. Що се отнася до изразителния прочит на текста, той е свързан с вярното и изразително произношение на четените думи, както и с изискването за спазване на подходяща интонация.

Скалата, за измерване постиженията на участниците е 3 – степенна, включваща следното описание:

- 1. Ниско равнище** – незадоволителни равнища на скоростта и изразителността при четенето на текста, в резултат на което не се стига до разбиране на прочетената информация, а се извършва само механичен прочит, като едновременно с това се губи и изразителното произношение на четените думи.
- 2. Средно равнище** – добро равнище на владеене на скоростта (темпото) на четене и изразителността; значително добри постижения при възприемане на прочетената

информация; постигане на съответната яснота при изговарянето на думите.

- 3. Високо равнище** – отлично равнище на скоростта и изразителността при четенето на текста; пълноценно усвояване на информацията; отлични постижения в информационното представяне на текста.

Втори показател: Правилност. Акцент при него се поставя върху ясното и правилно произношение на всяка една прочетена дума. При правилния прочит на думите се набляга върху четенето без грешки, което означава, че не би следвало да се изпускат букви и думи в процеса на четене. От друга страна, четецът не трябва докато чете текста да си позволява заменянето на една дума вместо друга, прибавянето или разместването на думи, както и поставянето на неправилни ударения.

Трите равнища разкриват наличието или липсата на умения за правилно и изразително четене.

- 1. Ниско равнище** – липсват нужните умения за правилна и ясна дикция в процеса на четене; допускат се грешки при прочита на определени думи, като се изпускат отделни букви от тях, разменят се местата на една дума с друга и не се поставят правилно ударенията на думи, които видимо затрудняват четящия.
- 2. Средно равнище** – налице е достатъчно добро равнище на овладяност на уменията на ученика за четене, при което се регистрира ясно и правилно произношение на думите.

- 3. Високо равнище** – отлично равнище на четене; правилно произношение на думите; четене без допускането на излишни грешки и коректно фиксиране на ударенията.

Трети показател: Съзнателност.

Съзнателността като качество на четенето е в пряка зависимост с разбирането. Съзнателният прочит на текста представлява всъщност овладяване на съдържанието му. Когато ученикът чете определен текст съзнателно и разбира смисъла му означава, че в този случай той извършва на практика четене с разбиране.

Равнищата са:

- 1. Ниско равнище** – липсва необходимата концентрация при първоначалния прочит на текста, поради което се възпрепятства и неговото възприемане.
- 2. Средно равнище** – добро равнище на осъзнаване на текста в процеса на четене.
- 3. Високо равнище** – отлично възприемане на текста от страна на четеца, което е предпоставка, че в акта на четенето е извършен не само съзнателен прочит, но паралелно с това се вниква в дълбочина в съдържателната му структура.

Учебен проект № 2 със заглавие: „В тайнствения свят на приказките – ние можем да пишем, преразказваме и творим“. В рамките на 8 учебни седмици четвъртокласниците от експерименталния клас работиха групово върху преразказването на приказка по избор; върху създаването на нова приказка – от типа

трансформиращ преразказ и като втори вид творческа дейност се предприе написването на авторски текст.

Втори критерий: Работа с конкретна информация в текста. Разбиране при четене. Критерият е насочен към проверката на обособените компетентности при учениците, четейки даден текст, да си служат умело с прочетената информация, разкриваща определени моменти от действието на сюжета.

Първият показател е: Умения за правилно преразказване на посочена в текста информация. Определящо за този показател е проследяване степента на възприемателните способности при обучаващите се, намиращи израз в акуратното възпроизвеждане на усвоеното при прочита текстово съдържание. В процеса на преразказване не бива да се добавя допълнителна информация, която не присъства в оригиналния вариант на произведението.

Равнищата са:

- 1. Ниско равнище** – не са формирани умения за преразказване съдържанието на прочетения текст.
- 2. Средно равнище** – добро равнище на преразказване на информацията, поместена в текста.
- 3. Високо равнище** – ученикът има способността отлично да преразказва възприетата чрез прочита информация.

Втори показател: Умения за правене на изводи на базата на прочетения текст. Вторият показател е насочен към проверка на способностите

на учениците за формиране на изводи въз основа на прочетения литературен текст. Читателят първоначално възприема контекста и едва тогава пристъпва към формулирането на съответните изводи.

Равнища:

- 1. Ниско равнище** – не са формирани в нужната степен умения за обособяването на изводи на основата на прочетената текстова информация.
- 2. Средно равнище** – сравнително добре изградено равнище за формулирането на изводи на основата на прочетеното.
- 3. Високо равнище** – отлично формирани умения за извеждането на изводи в резултат на възприетия текст.

Трети показател: Умения за използване на информацията от текстовото съдържание за създаването на творчески текст. В този показател ще се цели стимулиране въображението и творческите способности на учениците чрез създаването на трансформиращ преразказ по текста, с който работят, но с известни изменения в сюжетната структура на произведението, що се отнася до персонажната система, както и наличието на ново звучене в заглавията на новосъздадените от групите приказки. В по-късен етап се предвижда и написването на изцяло авторска приказка, която не полага основите си върху каквито и да било литературни сюжети. Целта с подобно предизвикателство е малките творци да съпреживеят тръпката от самостоятелния творчески процес.

Описанието на трите равнища включва:

- 1. Ниско равнище** – ниско равнище на приложимост на прочетената текстова информация, необходима за създаването на нова приказка; при ученика са слабо развити творческите способности.
- 2. Средно равнище** – сравнително добро равнище на приложимост на прочетената текстова информация, която е база за написването на новите текстове; до известна степен са обособени творческите умения при учениците в процеса на подготвянето, първо на трансформацията, а впоследствие и на авторския текст.
- 3. Високо равнище** – отлична ориентация по отношение на приложимостта на съдържанието на прочетения текст в процеса на изготвянето на творчески текстове с различно звучене; проява на оригиналност на идеите и наличие на богато въображение.

Учебен проект № 3 озаглавихме: „Анализирам, описвам, разигравам и с героя си се забавлявам“. Срокът за изпълнението му се състоя в рамките на 10 учебни седмици.

Трети критерий: Драматизиране на художествено произведение. При драматизирането на художествено произведение се проследява в процеса на работа с учениците познанията им за словесно-изразните средства, уменията им за извършването на кратък писмен анализ на героите и наличието на артистични умения при разиграването на ролите.

Първи показател: Проследяване на словесно-изразните средства в текста и определяне частите на речта. Този показател цели да се отдели полагащото се внимание на словесното многообразие от изразни средства при запознаването със съдържанието на текста, както и определяне частите на речта. Първо в устна форма ще се анализират употребените слова в литературния текст и целта на едни от най-често повтарящите се изрази, а след това и в писмена форма ще се отразят таблично.

Равнищата, въз основа на които ще се проследят уменията им, са:

- 1. Ниско равнище** – ниско равнище на уменията за анализ на изразните средства в текста на произведението и определяне частите на речта в текста.
- 2. Средно равнище** – сравнително равнище ниво за анализиране на изразните средства и откриване частите на речта.
- 3. Високо равнище** – отлично равнище на изградени умения за анализиране на словесното многообразие в сюжета на произведението и правилно определяне на частите на речта.

Втори показател: Умения за вербално общуване и анализ на героите чрез четенето по роли. Вербалните умения на учениците ще се установят на основата на проведено четене по роли, като идейната насоченост в този случай е да се провери и анализира говорното поведение на участниците от гледна точка на ролите, които

изпълняват в сюжета на произведението След кратко проведена дискусия ще се пристъпи към самостоятелното описание на литературните герои.

Трите равнища са:

1. **Ниско равнище** – липсват умения за сполучливо вербално общуване между участниците чрез четенето по роли, както и способности за писмено анализиране на поведението на героите.
2. **Средно равнище** – добро равнище на устна комуникация между съкипниците в процеса на четене и налични компетентности за писмено описание на поведението на героите.
3. **Високо равнище** – отлично равнище на комуникативност между учениците, участващи в подготовката на проект – драматизация и отлични умения във връзка с анализирането на поведението на героите.

Трети показател: Проява на артистичност по време на изпълнението на играта – драматизация. Третият показател е свързан с насочване вниманието на учениците към наизустяването на репликите от предвиденото за драматизиране произведение. По време на репетициите ще се проследи наличието на правилна реч и ясна дикция при изговарянето на думите, както и присъствието на емоционалния заряд от съвместната им работа, артистичните умения и стремежът да покажат, че чрез работата в екип се постигат значително по-добри резултати.

Характерните особености на трите равнища са:

1. **Ниско равнище** – отсъства желанието за заучаване репликите на текста; при прочита на думите на определения герой се срещат сериозни неточности; липсват артистични умения при устното разиграване на ролите.
2. **Средно равнище** – налице е желанието за научаване съдържанието на текста по роли; сравнително правилно и изразително се произнасят думите; регистрират се добри артистични наклонности при начинаещите актьори.
3. **Високо равнище** – отлично наизустяване на репликите на героите от текста на произведението, предвидено за драматизация; ясно, вярно и изразително произношение на думите; забележителни актьорски способности при изпълнението на ролите.

С организираното проектнобазирано обучение се постави началото на активната проектна ангажираност при обучаващите се, изпълнявана както по време на учебните занимания, така и в извънучебно време. С проектните разработки доказахме, че сътрудничеството между учители и ученици, формирането на достатъчно ясна мотивираност за участие в подобни колективни мероприятия, е единственият път към подобряването на резултатите от учебната дейност, към повишаването на четивната грамотност и разширяване пределите на въображаемия свят на малките творци – изследователи.

Контролният етап на педагогическия експеримент проследи успеваемостта на учениците във формулираните нива от констатиращия етап – ниско, средно и високо ниво от проведената тестова проверка. Изследването с двете групи – експериментална и контролна се проведе през месец април, 2017 г. Тестовите варианти повтарят моделите на тестовете от констатиращия етап.

Предвид регистрираните пропуски в знанията на учениците, или отсъствието на такива при проведените тестови проверки, се стигна до извода, че работата в екип допринася с това, че в труден момент ученикът може да разчита на приятелска подкрепа от страна на съкипниците си. Съвместно се преодоляват по-лесно трудностите, отколкото индивидуално. С проектите, насочени към четенето, творчеството, опознаване богатството на езика, стимулирайки с това развитието на мисленето, интелекта, въображението и артистичността, четвъртокласниците в началния етап на основната образователна степен подчертаха, че проектната дейност дава възможност на всеки от тях да изяви своето Аз по начин, по който традиционно провежданото обучение не е в състояние да го постигне. Четенето за определени ученици от скучна и досадна дейност се превърна в приятно занимание с помощта на разнообразно съдържанието се в проекта дейности.

С оглед проведеното изследване в констатиращия експеримент и в контролния експеримент въз основа на тестовите проверки, проведени с учениците от двата класа, обобщено се

представи количествен анализ на емпиричните данни, добити в хода на експерименталната дейност.

За оценка на резултатите от проведените тестове са сравнявани процент верни отговори на теста. На таблицата по-долу са представени основните числови характеристики на резултатите от Тест 1-констатиращ експеримент.

Group Statistics						
Процент верни отговори	Група	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Coefficient of Variation
	КГ	24	82,5000	16,74619	3,41830	0,20
	ЕГ	22	81,3636	16,98612	3,62145	0,21

Таблица № 1 (Тест 1) Числови характеристики от констатиращия експеримент

Резултатите показват, че средните стойности и стандартните отклонения в двете групи са с близки стойности. Средният процент верни отговори за двете групи – КГ и ЕГ са съответно 82,5% и 81,36%. Коефициентите на вариация (0,20 за КГ и 0,21 за ЕГ) показват наличието на слаба вариативност на данните в двете групи, което предполага, че те са еднородни по отношение на изследвания показател.

За проверка наличието на статистически значими различия прилагаме *U-тест* на Ман-Уитни за две независими извадки с измервания по ранговата скала, който е чувствителен както към централната тенденция на разпределението, така и към формата на разпределението.

Известно е, че неговото прилагане не предявява изисквания към формата на разпределение на изследваната величина.

Формулираме статистическите хипотези:

Нулева хипотеза H_0 : Не се наблюдават статистически значими различия между процента верни отговори в КГ и ЕГ с вероятност за грешка $\alpha = 0,05$.

Алтернативна хипотеза H_1 : Различията между процента верни отговори в КГ и ЕГ са статистически значими при грешка $\alpha = 0,05$.

Понеже броят на измерванията за двете извадки е по-голям от 20, извадковото разпределение на U се стреми към нормалното разпределение.

Следователно, за проверка на нулевата хипотеза може да се използва общата формула за

тестовата статистика:
$$z = \frac{U - \mu_U}{\sigma_U}.$$

Средната стойност на извадковото разпределение е:
$$\mu_U = \frac{n_1 n_2}{2}.$$
 Стандартното

отклонение на U е:
$$\sigma_U = \frac{\sqrt{n_1 n_2 (n_1 + n_2 + 1)}}{\sqrt{12}}.$$

Тестовата статистика е: $U = \min(U_1, U_2)$,
където

$$U_1 = n_1 n_2 + \frac{n_1(n_1 + 1)}{2} - R_1$$

$$U_2 = n_1 n_2 + \frac{n_2(n_2 + 1)}{2} - R_2.$$

За обработка на данните от проведения експеримент е използван пакетът SPSS.

Вземането на решение за приемане или отхвърляне на основната хипотеза е на базата p (Sig)-стойността както следва:

$\alpha < p$ – приема – се – H_0

$\alpha > p$ – приема – се – H_1

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Процент верни отговори is the same across categories of Група.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.805	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Таблица № 2
Резултати от прилагане критерия на Ман – Уитни

Резултатите от проверката на хипотезата за сравняване на постиженията на учениците на Тест 1 за констатиращия експеримент показват, че не се наблюдава статистически значимо различие в резултатите от Тест 1 в контролната и експерименталната групи ($p=0,805 > 0,05$).

Това показва еднородност на двете групи по отношение на резултатите на изследваните ученици на Тест 1.

Тест № 2

На таблицата са представени основните числови характеристики на резултатите от Тест 2- констатиращ експеримент.

Group Statistics

		Група	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Coefficient of Variation
Процент	верни	КГ	24	58,7121	14,17999	2,89448	0,24
отговори		ЕГ	22	61,1570	13,21330	2,81708	0,21

Таблица № 3 (Тест №2)

Числови характеристики от констатиращия експеримент

Видно е, че средната стойност в ЕГ е по-висока и стандартните отклонения в двете групи са с близки стойности. Коэффициентите на вариация и за

данните от Тест 2 показват наличие на слаба вариативност и в двете групи.

Резултатите от проверката на хипотезата за сравняване на постиженията на учениците на Тест 2 за констатиращия експеримент показват, че няма статистически значимо различие в резултатите от Тест 2 в контролната и експерименталната групи ($p=0,283 > 0,05$).

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Процент верни отговори is the same across categories of Група.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,283	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Таблица № 4

Резултати от прилагането на критерия на Ман-Уитни

Липсата на статистически значими различия между резултатите на учениците в КГ и ЕГ и за двата теста от констатиращия експеримент ни дава основание да разглеждаме контролната и експерименталната групи като еднородни.

На таблицата са представени основните числови характеристики на резултатите от Тест 1-контролен експеримент.

Group Statistics

	Група	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Coefficient of Variation
Процент верни	КГ	24	81,6667	13,51328	2,75839	0,17
отговори	ЕГ	22	89,6970	14,21338	3,03030	0,16

Таблица № 6 (Тест №1)

Числови характеристики от контролния експеримент

Резултатите показват, че средната стойност в ЕГ е по-висока и стандартните отклонения в двете групи са с близки стойности. Вариативността в двете групи е ниска, тъй като стойностите за коефициентите на вариация са със стойности по-малки от 0,3.

Проверката на хипотезата за сравняване на постиженията на учениците на Тест 1 за контролния експеримент показва, че има статистически значимо различие в резултатите от Тест 1 в контролната и експерименталната групи ($p=0,021 < 0,05$).

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Процент верни отговори is the same across categories of Група.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,021	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Таблица № 7
Резултати от прилагане критерия на Ман – Уитни

Тест № 2

На таблицата по-долу са представени средната стойност и стандартното отклонение за резултатите от Тест 2 от контролния експеримент. Видно е, че процентът верни отговори в ЕГ е 88,46%, докато в контролната група той е 59,29%. Разликата в стандартните отклонения показва и по-слаба вариативност на данните в експерименталната група, което потвърждава по-високи постижения на

учениците в ЕГ на втория тест от контролния експеримент.

Group Statistics

	Група	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	Coefficient of Variation
Процент верни отговори	КГ	24	59,2949	21,09422	4,30584	0,36
	ЕГ	22	88,4615	13,79110	2,94027	0,16

Таблица № 8 (Тест № 2)

Числови характеристики от контролния експеримент

Средните постижения на учениците в ЕГ на Тест 2 са по-високи в сравнение с КГ (88,46 % в ЕГ и 59,29 % в КГ). Различават се и оценките за вариативност – стандартно отклонение и коефициент на вариация. Вариативността в ЕГ е слаба, докато в КГ е умерена (от 0,3 до 0,5). Това показва различия в постиженията на учениците на Тест 2 в ЕГ и КГ.

Резултатите от проверката на хипотезата за сравняване на постиженията на учениците на Тест 2 за контролния експеримент показват, че се наблюдава статистически значимо различие в резултатите от Тест 2 в контролната и експерименталната групи ($p=0,000 < 0,05$).

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Процент верни отговори is the same across categories of Група.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Таблица № 9

Резултати от прилагане критерия на Ман - Уитни

Това ни дава основание да приемем, че предлаганата методика води до повишаване ефективността от обучението по четене, опиращо се на проектнобазираното обучение, въз основа на което учениците повишават четивната си грамотност и едновременно с това се обособяват умения за практическо приложение на усвоената от текста информация.

Допълнително доказателство за резултатите от проведения експеримент е повишаването на процента ученици с високи постижения (високо ниво) на двата теста от контролния етап в ЕГ.

Контролен етап		
Тест 1	КГ	ЕГ
средно ниво	87,50%	50,00%
високо ниво	12,50%	50,00%

Таблица № 10 (Тест №1)

Контролен етап

Контролен етап		
Тест 2	КГ	ЕГ
средно ниво	100,00%	54,55%
високо ниво	0,00%	45,45%

Таблица № 11 (Тест №2)

Контролен етап

ИЗВОДИ

1. Проучената и анализирана литература по проблема за четивната грамотност, както и проведеният педагогически експеримент, основан на метода на проектите, е основание за извеждане на твърдението, че проектнобазираното обучение допринася в значителна степен за развитието на четивната грамотност на учениците в IV клас.
2. Създаденият и апробиран в условията на педагогическия експеримент авторски дидактически модел е доказателство, че методът на проектите подпомага развитието на четивната грамотност и на въображението при четвъртокласниците.
3. Изградените системи за диагностициране равнището на четивната грамотност на учениците в началното училище, позволяват да се обобщи, че проектнобазираното обучение не само развива четивната грамотност, но едновременно с това е и предпоставка за формирането на умения при учениците за работа в екип.
4. Проектнобазираното обучение благоприятства развитието на творческата активност и артистичност при учащите се.
5. Изпълнението на проектни разработки повишава в значителна степен учебните постижения на учениците и развива речевокомуникативните им умения.

ПРЕПОРЪКИ

В резултат на реализираното теоретико-емпирично изследване и обособените изводи, могат да се предложат следните препоръки към практиката на обучение:

1. В учебната програма по учебния предмет Български език и литература да се предвидят часове, в които учениците да имат възможността да работят по учебни проекти, тъй като в началното училище все по-често са забелязва тенденцията в часовете по четене да се акцентира предимно на самостоятелната работа, а не върху работата в екип.
2. Поради повишения интерес на учители и ученици към организирането на проектна учебна дейност по четене е желателно в учебниците и учебните помагала да се включат упражнения, чрез които паралелно с овладяването на знания, малките изследователи да могат да обменят идеи и опит в процеса на работа, да развиват креативността си и да се обогатяват интелектуално чрез изпълнението на проекти, съобразени с урочните теми.
3. Препоръчително е в книгите за учителя да бъдат посочени методически насоки, от които да се ръководи учителят при организирането и провеждането на проектнобазирано обучение по четене.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

Съдържанието на дисертационния труд и обособените изводи позволяват да бъдат изведени следните научни приноси на разработката:

1. Направено е задълбочено теоретично проучване на проблема за функционалната грамотност на учениците, като е разкрита историческата динамика в разбирането на феномена грамотност. Проблемът е разработен многоаспектно – в контекста на идеята за учене през целия живот, през призмата на водещите подходи в съвременното обучение, в дискурса на интердисциплинарността и педагогиката на прагматизма.
2. Теоретико-приложен принос на изследването е аргументирането и практико-приложната конкретизация на идеята за формиране и развитие на четивната грамотност на учениците в началните класове чрез проектна учебна дейност.
3. Разработен и апробиран е иновативен дидактически модел за развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици, основан на проектнобазираното обучение по четене в четвърти клас.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Стаменова, И. (2015). Въображението като фактор за развитие на творческите способности при учениците в начална училищна възраст. „Лаборатория за наука – 2015“. ЮЗУ „Неофит Рилски“. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, с. 295-302. ISSN 2367-7732.
2. Стаменова, И. (2015). Проблемът за функционалната грамотност на ученика в педагогическото пространство на съвременното начално училище. Сп. Педагогически новости, №1, 2015. Русенски университет „А. Кънчев“, с. 72-81. ISSN 1314-7714.
3. Стаменова, И. Етапност на овладяване на четивната грамотност при учениците в начална училищна възраст, разгледана в контекста на функционалната грамотност. Факултет по педагогика. Годишник „Педагогическата наука – теория и практика“, кн.3, 2015 г., Благоевград.
4. Стаменова, И. Формиране и развитие на функционалната грамотност в контекста на личностноориентирания подход в образованието. Сп. Педагогика, №5, 2016 г. София, 2016, с. 695-702. ISSN 1314-8540 (Online).
5. Стаменова, И. Ролята на играта в контекста на проблема за функционалната грамотност на учениците в начална училищна възраст.

Международна научна конференция, гр. Банско, 8-10 април, 2016. Сп. International Journal Scientific papers – Knowledge, Vol. 12.2, с. 385-388. ISSN 1857-92.

6. Стаменова, И. Философия на прагматизма и методът на проектите в педагогическата теория. Сборник доклади на студентска и докторантска научна сесия – СДНС - 2016 г. Технически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград, 2016, с. 187-193. ISSN 2367-9441.
7. Стаменова, И. Проектнобазираното обучение в условията на екипната организация. Международна научна конференция, Agia, Triada, Greece, 7-9 октомври, 2016. Сп. International Journal Scientific papers – Knowledge, Vol. 14.1, с. 131-135. ISSN 1857-92.
8. Стаменова, И. Философия на прагматизма и методът на проектите в педагогическата теория. Международна научна конференция, ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград, 2016 г. (25-26 ноември, 2016 г.)
9. Стаменова, И. Развитие на функционалната грамотност чрез работата по учебни проекти в началното училище. „Лаборатория за наука – 2017“, гр. Благоевград – под печат.
10. Стаменова, И. Педагогически възможности за развитие на четивната грамотност. Международна научна конференция, гр. Банско, 15-17 декември, 2017. Сп. International

Jornal Scientific papers – Knowledge, Vol. 20.1,
c. 387-390. ISSN 2545-4439.